

ПОДЯКА В ПЕРСОНАЖНОМУ МОВЛЕННІ БРИТАНСЬКОЇ ДРАМИ:
КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Summary. The article deals with the phenomenon of gratitude and its pragmatic effect in the speech of Modern British Drama Personages. The specific character of gratitude as an expressive speech act is singled out. Its role in maintaining friendly atmosphere is specified. The tactics of personages' speech facilitating the verbal implementation of the phenomenon in question are analyzed.

Keywords: drama, personage, discourse, gratitude, speech act, tactics.

Постановка проблеми. Предметом сучасних лінгвістичних розвідок стають такі мовленнєві засоби, які надають інформацію про психологічний стан мовця, дозволяють йому висловити свої почуття та здійснити емоційний вплив на адресата [9, с. 6]. До таких мовленнєвих засобів відноситься досить велика група висловлень, обумовлених суспільними правилами, які об'єднують різноманітні формули етикету та вираження подяки, поздоровлення [13, с. 119-120], вибачення [10, с. 145], співчуття, привітання, компліменту [1, с. 254] та в класифікації Дж. Серля отримали назву експресивів [7, с. 183].

Наразі подяка описується у лінгвістичних розвідках як комунікативна, мовленнєва або дискурсивна подія [2, с. 134], етикетна ситуація [11, с. 229], мовленнєвий жанр [5, с. 77], комунікативна тактика [3, с. 98], що свідчить про важливість вираження та декодування психологічного стану мовця та створення доброзичливої атмосфери спілкування. У той же час, визнається, що висловлення подяки може виступати додатковим компонентом інших мовленнєвих актів [12, с.344].

Наше дослідження подяки як експресивного мовленнєвого акту, що відноситься до сфери фатичного спілкування, має на меті виявити особливості його функціонування в персонажному мовленні британської драми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Подяку як мовленнєвий акт (МА) відносять до соціативів, висловлень, що дозволяють підтримувати контакт та створювати гармонійну рівновагу у спілкуванні [8, с. 61], або перформативів за класифікацією вітчизняного вченого Г.Г. Почепцова [6, с. 271]. Як реакція на певну дію співрозмовника, яка визнається мовцем як бенефактивна для себе, тактика подяки є сигналом позитивної оцінки цієї дії та узгоджується з вимогою максими схвалення [18, с. 133]. З іншого боку, у МА подяки мовець визнає свою залежність від слухача, підвищуючи його статус, що дозволяє віднести МА подяки до статусно-маркованих, які підвищують статус слухача. Аналіз персонажного мовлення британської драми, показує, що в МА подяки реалізуються кліше *thank you, thanks*:

Frank (calling). *Is it all right if I smoke a small cigar?*

Paula (off). *Smoke what the hell you are.*

Frank (calling). *Thanks* [14, с. 6].

Зазначені кліше підсилюються за рахунок інтенсифікаторів:

Ginny. *Oh thanks very much* [15, с. 9] або звертання, що слугує додатковим засобом привертання уваги слухача:

Paula. *Thank you, darling* [14, с. 25]. МА подяки виражає вдячність як за певні дії, здійснені слухачем:

Martin. *Oh, here...* (He hands Cherry flowers)

Cherry. *Oh, thank you* [16, с. 17],

так і за взяття на себе певних зобов'язань:

Peter. *I'll write to you.*

Marian. *Thank you* [17, с. 49]. Як бачимо, подяка використовується у відповідь на обіцянку написати листа.

У наступному прикладі МА подяки є реакцією на комплімент в спілкуванні представників протилежних статей:

Frank. *You look – beautiful.*

Paula. *Thank you* [14, с. 7].

Подяка виступає реакцією на непряме прохання, яке водночас виступає і як схвалення співбесідника:

Sam. *And a bottle of wine please. I don't know much about it, so I leave the choice to you.*

Waiter. *Thank you, sir* [19, с. 8]. Як бачимо з прикладу, офіціант виражає вдячність клієнтові за дозвіл обрати пляшку вина на свій розсуд, що є одночасно визнанням клієнтом його професійної компетенції.

В етикетній ситуації спілкування хазяйки та гостя, подяка використовується у відповідь на дозвіл випити.

Frank. *I'm afraid I've drunk my vodka rather quickly.*

Paula. *Then you'd better have another one.*

Frank. *Thanks* [14, с. 9]. Френк, що вже випив запропонований алкоголь, використовує непряме прохання, щоб отримати нову порцію та висловлює подяку за отриманий дозвіл.

Подяка виступає як складова тактик, що направлені на спонукання слухача до взяття на себе певних зобов'язань, наприклад, тактики вимоги бути ввічливим у спілкуванні матері із дорослим сином:

Sam. *Just 'er fun, Ma. Don't get your knickers in a twist.*

Lil. *I'll thank you Sam not to use dirty talk to me* [19, с. 6].

У наступному прикладі МА подяки реалізує тактику докору у спілкуванні подружньої пари:

Sam. *Your face is all right as it is. Why mess about with it?*

Elsie *I am nit messing about with it.*

Sam *Well, you 're not improving it.*

Elsie. *Thank you* [19, с. 9]. Як бачимо з прикладу негативна реакція чоловіка на використання косметики дружиною, що реалізується у тактиці критики дій співрозмовника, зустрічає непрямий докір жінки.

З іншого боку, як соціатив, МА подяки виступає як складова тактики експліцитної

Richard. *Will you have a drink?*

Wendy (indicating her wine). *No, thank you* [19, с. 11].

або імпліцитної відмови:

Paula. *There are cigarettes on the table.*

Frank. *Thank you. I prefer cigars* [14, с. 6]. Як бачимо з прикладів, повідомлення мотиву відмови (indicating her wine; *I prefer cigars*) разом із МА подяки має на меті пом'якшити відмову та запобігти конфронтації.

Отже, дослідження висловлення подяки у мовленні персонажів сучасної британської драми дозволяє зробити **висновок**, що відповідний мовленнєвий акт демонструє вдячність мовця слухачеві, визнання бенефактивності дій або намірів останнього та сприяє кооперативному перебігу взаємодії. Мовленнєвий акт подяки включає кліше *thank you, thanks* та підсилюється завдяки інтенсифікаторам, звертанням, повідомленням, за що виражена подяка. Як реактивний мовленнєвий акт подяка реалізує тактику подяки у відповідь на певні дії, обіцянку дій, комплімент, схвалення, дозвіл. У той же час, МА подяки виступає складовою тактики відмови, пом'якшуючи її, або тактик, що висувають певні вимоги до слухача.

Подальша перспектива розвідки пов'язана із вивченням персонажного мовлення британської драми з метою виявленню особливостей реалізації схвалення як мовленнєвого акту та тактики, що сприяють зміцненню статусу слухача та відповідають вимогам максим принципу ввічливості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисенко Н.Д. Комплімент в персонажному дискурсі британської драми / Борисенко Н.Д. // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – Вип. 6. – С. 254–257.

2. Варфоломеева И.В. Дискурсивное событие выражения благодарности в естественной коммуникации в английском и русском языках / Ирина

Вячеславовна Варфоломеева // Альманах современной науки и образования Тамбов : Грамота, 2010. – № 11 (42): в 2-х ч. – Ч. I. – С. 134–137.

3. Кивенко И.А. Речевой акт благодарности как коммуникативная тактика позитивной и негативной вежливости / Кивенко И.А. // Молодий вчений – 2015. – № 6 (21). – Частина 2. – С. 98–102.

5. Меламедова Е.А. Авторское выражение благодарности в свете теории речевых жанров / Е.А. Меламедова // Вестник Самарского государственного университета. – 2008. – № 64.2. – С. 76–82.

6. Почепцов Г.Г. Предложение / И.П. Иванова, В.В. Бурлакова, Г.Г. Почепцов // Теоретическая грамматика современного английского языка. – М. : Высшая школа, 1981. – С. 164–281.

7. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов / Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике / Под ред. Городецкого Б.Ю. – Вып. 17. – М. : Прогресс, 1986. – С. 170–194.

8. Трофимова Н.А. Штрихи к портретам социативных речевых актов / Н.А. Трофимова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2007. – № 34. – Том 8. – С. 61–74.

9. Трофимова Н.А. Экспрессивные речевые акты в диалогическом дискурсе. Семантический, прагматический, грамматический анализ : Монография / Н.А. Трофимова. – СПб. : Изд-во ВВМ, 2008. – 376 с.

10. Туфанова Ю.В. Речевая ситуация извинения / Ю.В. Туфанова // Вестник ИГЛУ, Сер. Филология. – Иркутск, 2010. – Вып. 9. – С. 145–152.

11. Формановская Н.И. Речевой этикет в русском общении. Теория и практика [Текст] / Н.И. Формановская. – М. : ВК, 2009. – 334 с.

12. Шафаги М. «Благодарность» в ситуации побуждения к выполнению просьбы / Шафаги Марьям // Преподаватель XXI века. – 2016. – Вып. № 2. – Том 2. – С. 343-348.

13. Ярцева О.А. Средства реализации речевого акта «пожелание/поздравление» (психолингвистическое исследование на материале русского, испанского и итальянского языков / О.А. Ярцева // Вестник

Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2015. – № 4. – С. 119–124.

14. Benfield D. In for the Kill / Derek Benfield. – L : Samuel French, 1981. – 88 p.

15. Bingham J. To Father with Love / Jack Bingham. – Macclesfield (Cheshire) : New Playwrights' Network, 1976. – 83 p.

16. Cowper T. Caught in the Act / Trevor Cowper. – L. : Samuel French, 1982. – 58 p.

17. Dryden E. Harvest / Ellen Dryden. – L. : Samuel French, 1982. – 54 p.

18. Leech G. Principles of Pragmatics / G. Leech. – L., N.Y. : Longman Linguistic Library, 1983. – 250 p.

19. Vooght Ch. Barbecue / Cherry Vooght. – L. : Samuel French, 1980. – 20 p.